

Herkomst en kenmerken van immigranten uit de voormalige Sovjet-Unie

Katja Chkalova, Lada Mulalic, Rik van der Vliet, Ko Oudhof en Carel Harmsen

Dit artikel beschrijft allochtonen uit de voormalige Sovjet-Unie in Nederland op basis van een indeling naar de huidige herkomstlanden. Het gaat om een zeer gemengde groep wat betreft migratiemotieven, samenstelling en sociaaleconomische positie. Mensen uit de Kaukasische regio komen vaker als vluchteling en met hun gezin naar Nederland, en hebben een relatief zwakke sociaaleconomische positie. Deze immigranten zijn vaker afhankelijk van een uitkering en minder vaak actief op de arbeidsmarkt. Personen afkomstig uit Rusland en de westelijke republieken vormen een meer gevarieerde groep met uiteenlopende demografische en sociaaleconomische kenmerken. Deze groep heeft ten opzichte van andere herkomstcategorieën een hoger inkomen en een hogere arbeidsdeelname. Immigranten uit de Baltische staten zijn overwegend vrouwen met gezinsvorming als voornaamste migratiemotief.

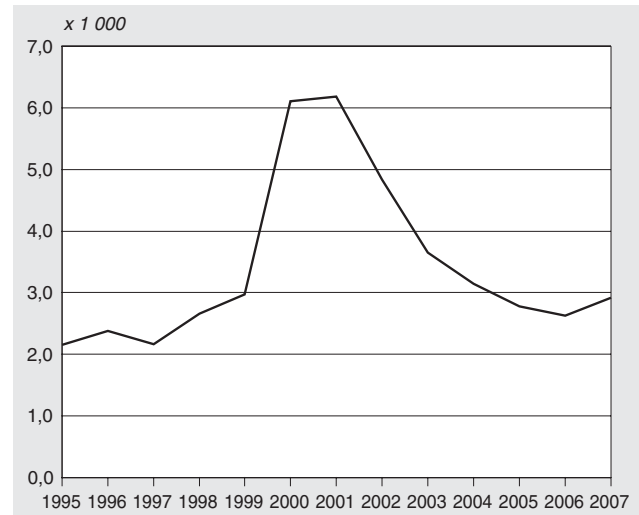
1. Inleiding

Sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog tot het uiteenvallen van de Sovjet-Unie speelde internationale migratie in de demografie van de Sovjet-Unie vrijwel geen rol. Dit had voornamelijk te maken met het gesloten karakter van het regime. Begin jaren negentig, direct na de val van de Sovjet-Unie, kwam de emigratie vanuit de voormalige Sovjetrepublieken naar het westen op gang. Het hoogtepunt van de emigratie lag in 1995 bij 345 duizend emigranten (Tishkov et al., 2005). In deze periode waren voor het overgrote deel van de emigranten etnische motieven de belangrijkste reden voor emigratie. Het ging voornamelijk om mensen van Duitse en Joodse afkomst. Duitsland, Israël en de Verenigde Staten waren dan ook de belangrijkste bestemmingen van deze emigranten. In de periode 1992-2002 hebben naar schatting 2,5 miljoen mensen de voormalige Sovjet-Unie op grond van etnische motieven verlaten (United Nations Secretariat, 2002). Na 1995 is het aantal emigranten sterk gedaald, tot 142 duizend in het jaar 2002 (Tishkov et al., 2005). Daarnaast verloor de emigratie vanuit de voormalige Sovjetrepublieken na 1995 het oorspronkelijke etnische karakter en kregen andere motieven de overhand. Vooral het aantal vluchtelingen uit bijvoorbeeld de Kaukasus is aan het eind van de jaren negentig en rond de eeuwwisseling sterk gestegen.

Nederland heeft een bescheiden rol gespeeld in het ontvangen van immigranten uit de voormalige Sovjet-Unie en heeft weinig gemerkt van de grootste immigratiestromen aan het begin van de jaren negentig. Nederland kreeg vooral aan het eind van de jaren negentig te maken met een stijging van het aantal immigranten uit de voormalige Sovjet-Unie (grafiek 1). De meeste nieuwkomers waren vluchtelingen uit de Kaukasus (Armenië, Azerbeidzjan en Georgië) die de losgebarsten onlusten en gewelddadigheden in dat gebied ontvluchtten. Ook het aantal asielaanvragen van mensen

met de Russische nationaliteit steeg in die periode als gevolg van het conflict in Tsjetsjenië, een Russische provincie. Het jaar 2001 kende het hoogste niveau van immigratie naar Nederland vanuit de voormalige Sovjetrepublieken. Meer dan 6 duizend immigranten uit de voormalige Sovjet-Unie hebben zich in dat jaar in Nederland gevestigd. Sindsdien is het aantal immigranten naar Nederland afgenomen, tot 3 duizend in 2007.

1. Immigratie vanuit de voormalige Sovjet-Unie naar Nederland

In dit artikel wordt een beeld geschetst van de immigranten afkomstig uit de voormalige Sovjet-Unie. In het eerste gedeelte van het artikel worden de onderzoekspopulatie en de indelingsmethode naar het huidige land van herkomst beschreven. Aan de hand van de gemaakte indeling worden vervolgens de verschillende groepen binnen de onderzoekspopulatie onderscheiden. In het tweede gedeelte worden de resultaten gepresenteerd van de analyse naar demografische kenmerken en sociaaleconomische positie van de allochtonen uit de voormalige Sovjet-Unie.

2. Indelingsmethode

Eind september 2005 woonden in Nederland 45 600 mensen met één van de landen van de voormalige Sovjet-Unie als herkomstland. Van hen zijn 35 060 personen geboren in deze landen. Slechts een gedeelte van deze eerste generatie (15 procent) was ingedeeld naar de huidige nieuwe staten die zijn ontstaan na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie. Van de overigen was geen specifieke informatie bekend over hun specifieke herkomstland in termen van de nieuwe staten. Zij waren ondergebracht in de categorie 'voormalige Sovjet-Unie'. Om hen toch te kunnen indelen naar de huidige nieuwe staten, is gebruik gemaakt van een todelingsmethode met behulp van de informatie over de geboorteplaats (voor een uitgebreide beschrijving van de todelingsmethode zie Mulalic et al., 2007).

De eerste stap daarbij was het indelen van vaak voorkomende geboorteplaatsen naar de nu bestaande landen die

voorheen deel uitmaakten van de Sovjet-Unie. Het was echter onmogelijk alle voorkomende geboorteplaatsen te categoriseren, omdat dit toedelingsproces zeer arbeidsintensief is. Een ander probleem was het feit dat een gedeelte van de plaatsnamen niet meer voorkomt omdat de plaatsen zijn omgedoopt. Ook hadden plaatsnamen in de bevolkingsregistratie soms een dusdanige schrijfwijze gekregen dat zij onvertaalbaar waren geworden, waardoor niet meer kon worden achterhaald om welke plaatsnaam het ging.

3. Afbakening populatie

Door de verkregen informatie toe te passen op de informatie van personen in het Sociaal Statistisch Bestand van het CBS (zie *technische toelichting*) was het mogelijk na te gaan wat de demografische kenmerken en de sociaaleconomische positie zijn van deze immigranten in Nederland. De populatie van dit onderzoek bestaat uit alle eerste generatie allochtonen die op het peilmoment eind september 2005 in Nederland woonden en behoren tot de herkomstgroep 'voormalige Sovjet-Unie'.

In de oorspronkelijke indeling was slechts 15 procent van de populatie ingedeeld naar het huidige land van herkomst. Door de koppeling met de nieuwe indeling kon 74 procent van de eerste generatie worden ingedeeld. In *staat 1* zijn de koppelingsresultaten weergegeven. Bij 9 150 mensen bleef de precieze herkomst onbekend. Deze mensen werden evenredig verdeeld over de vijftien afzonderlijke staten. Deze personen zijn overigens buiten beschouwing gelaten bij de analyses in de paragrafen 5–8.

De tweede generatie allochtonen in de onderzoekspopulatie bestaat uit twee groepen: nakomelingen van migranten die rond 1945 naar Nederland zijn gekomen en jongeren van wie de ouders zich na 1990 in Nederland vestigden. De tweede groep kon worden gekoppeld aan hun ouders om het huidige land van herkomst te bepalen. De koppeling tussen de eerste en de tweede generatie is gemaakt voor personen die deel uitmaken van hetzelfde huishouden. Bij de eerste groep, die voornamelijk uit oudere mensen bestaat, is het land van herkomst verdeeld aan de hand van de verdeling van de eerste generatie die zich in de periode vóór 1990 in Nederland vestigde.

Omdat er veel landen zijn met een relatief klein aantal immigranten, is door samenvoeging van landen een aantal her-

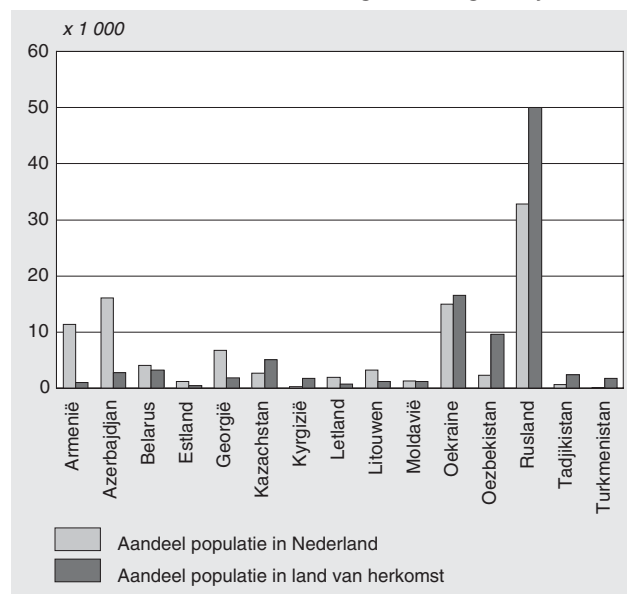
komstcategorieën samengesteld. De indeling berust vooral op een gelijkenis van verschillende landen op het gebied van cultuur, economische ontwikkeling, geografische ligging en de migratiemotieven van immigranten.

Omdat de tweede generatie allochtonen voor het grootste deel (61 procent) uit minderjarige kinderen bestaat, is deze groep bij de verdere analyse buiten beschouwing gelaten en hebben we ons geconcentreerd op de eerste generatie allochtonen afkomstig uit de voormalige Sovjet-Unie.

4. Vertegenwoordiging van huidige herkomstgebieden in Nederland

Door het aandeel van bewoners afkomstig uit verschillende republieken van de voormalige Sovjet-Unie in Nederland te vergelijken met het aandeel inwoners in de oorspronkelijke staten in de totale bevolking van de voormalige Sovjet-Unie, ontstaat een beeld van de vertegenwoordiging van deze migranten in Nederland (*grafiek 2*). De republieken met veel politieke onrust sinds het uiteenvallen van de Sovjet-Unie tellen naar verhouding de meeste immigranten in Nederland.

2. Aandeel eerste generatie allochtonen uit de voormalige Sovjet-Unie in Nederland en aandeel inwoners van land van herkomst in totale bevolking voormalige Sovjet-Unie

Bron: SSB, Population Reference Bureau 2005

Staat 1
Koppelingsresultaten van de indeling naar het huidige herkomstgebied van eerste en tweede generatieallochtonen uit de voormalige Sovjet-Unie, september 2005

Herkomstgebied	Eerste generatie		Tweede generatie		Totaal nieuwe indeling
	oorspronkelijke indeling	nieuwe indeling	oorspronkelijke indeling	nieuwe indeling	
	x 1 000				
Rusland	1,2	11,1	0,6	3,9	15,0
Westelijke landen (Oekraïne, Wit-Rusland en Moldavië)	0,6	6,8	0,0	2,6	9,4
Baltische staten (Litouwen, Letland en Estland)	1,9	3,5	0,7	1,4	4,9
Centraal Azië (Kazachstan, Oezbekistan, Kyrgistan, Tadjikistan en Turkmenistan)	0,2	2,0	0,0	0,5	2,5
Kaukasus (Georgië, Armenië en Azerbeidzjan)	1,1	11,6	0,0	2,2	13,8
Onbekend	29,9		9,3		
Totaal	35,1	35,1	10,6	10,6	45,6

Dit zijn Armenië, Azerbeidzjan en Georgië. De Baltische republieken zijn, in mindere mate, eveneens oververtegenwoordigd onder de immigranten in Nederland, evenals Wit-Rusland en Moldavië. De landen met de grootste bevolkingsomvang, Rusland en de Oekraïne, zijn ondervertegenwoordigd, evenals de republieken uit centraal Azië. De ondervertegenwoordiging van de laatstgenoemde staten kan worden verklaard door de beperkte emigratie die deze landen kennen (Tishkov et al., 2005).

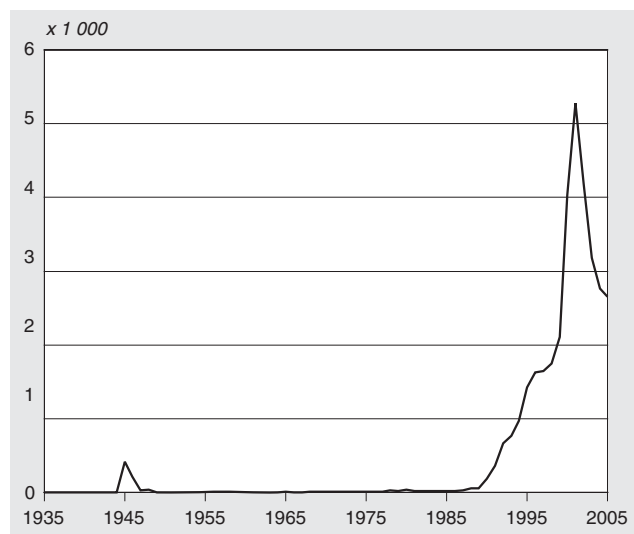
5. Jaar van vestiging, leeftijdsopbouw en migratiemotieven

De meeste mensen uit de voormalige Sovjet-Unie zijn in de periode 1990-2002, na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie, naar Nederland gekomen. Vóór die tijd was de immigratie zeer beperkt (grafiek 3). Uitzondering hierop was een immigratiepiek van beperkte omvang tijdens en kort na de Tweede Wereldoorlog. Bij iets meer dan helft van deze personen is de herkomst bekend. Onder hen zijn relatief veel immigranten uit de Oekraïne.

Na 1990 is de stroom migranten op gang gekomen, met als hoogtepunt het jaar 2001. Daarna is de stroom afgezwakt. Vooral de stroom migranten uit de Kaukasische republieken en Rusland is na 2001 fors geslonken. De stroom immigranten uit andere republieken vertoont een geleidelijker verloop, met een gematigde toename in de jaren negentig. Het aantal immigranten uit Baltische staten laat vanaf 2004 een stijging zien. In dat jaar zijn deze drie landen toegetreden tot de Europese Unie.

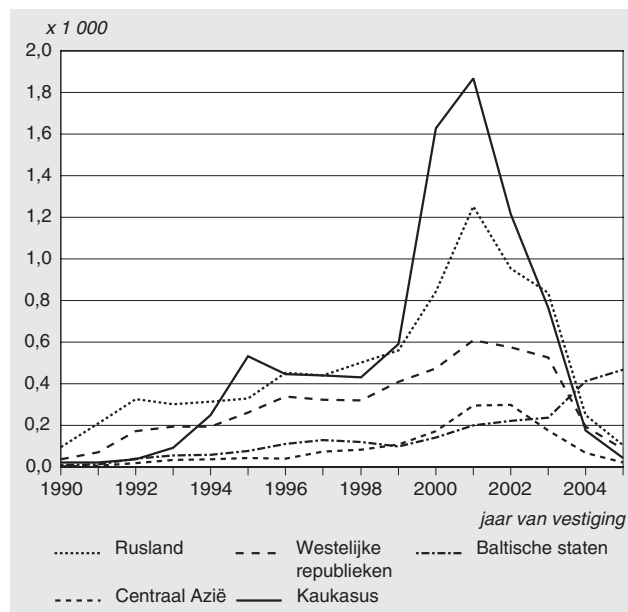
De grote toename van de immigratie uit de Kaukasus valt samen met het uitbreken van politieke onrust en geweld in dat gebied. Het voornaamste migratiemotief bij deze groep was het zoeken van asiel in Nederland (grafiek 5). Vooral het aantal Armeense en Azerbeidjaanse vluchtelingen is eind jaren negentig sterk gestegen, om vervolgens, mede als gevolg van een verscherpt asielbeleid in 2000, sterk af

3. Immigranten uit de voormalige Sovjet-Unie naar jaar van vestiging, sept. 2005 1935-2005

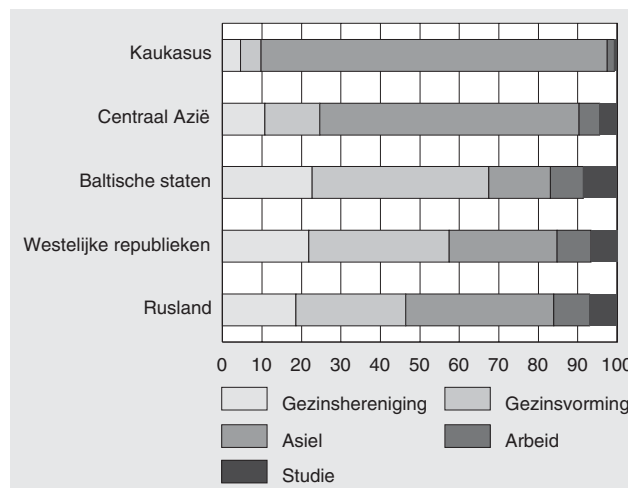
Bron: SSB

4. Eerste generatie allochtonen uit de voormalige Sovjet-Unie naar herkomst en jaar van vestiging

Bron: SSB

5. Eerste generatie allochtonen uit de voormalige Sovjet-Unie naar herkomst en migratiemotief ¹⁾

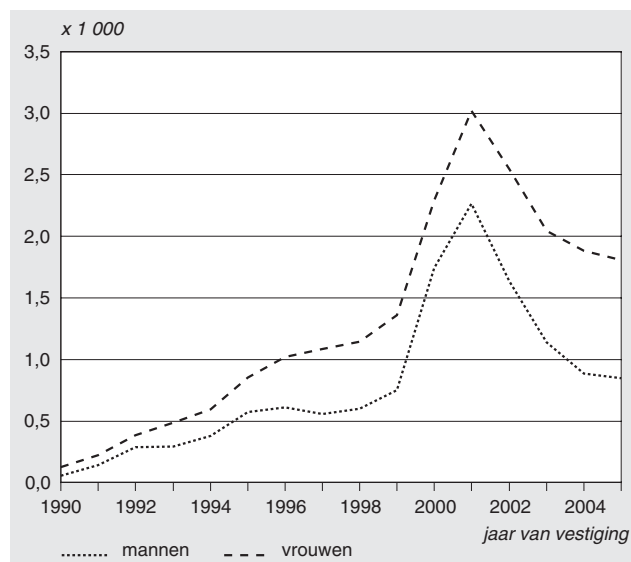

¹⁾ Alleen personen met bekend migratiemotief (zie technische toelichting)
Bron: SSB

te nemen (Alders en Nicolaas, 2002). Dit geldt in mindere mate (in samenhang met de onrust in Tsjetsjenië) ook voor Rusland.

Na 2001 speelde asiel als migratiemotief een steeds minder belangrijke rol in de totale migratiestroom uit de voormalige Sovjet-Unie en nam het belang van gezinsvorming als migratiemotief toe. Dit ging samen met een verdere stijging van het aandeel vrouwelijke migranten in deze periode (grafiek 6). Bij gezinsvorming ging het voornamelijk om vrouwen die met een autochtoon trouwden (Alders en Nicolaas, 2002), grotendeels vrouwen uit de Baltische staten en in mindere mate de westelijke republieken en Rusland. Baltische staten hebben het grootste aandeel gezinsvorming in het totaal van de migratiemotieven en ook het grootste aandeel vrouwen (72 procent).

6. Eerste generatie allochtonen uit de voormalige Sovjet-Unie naar geslacht en jaar van vestiging

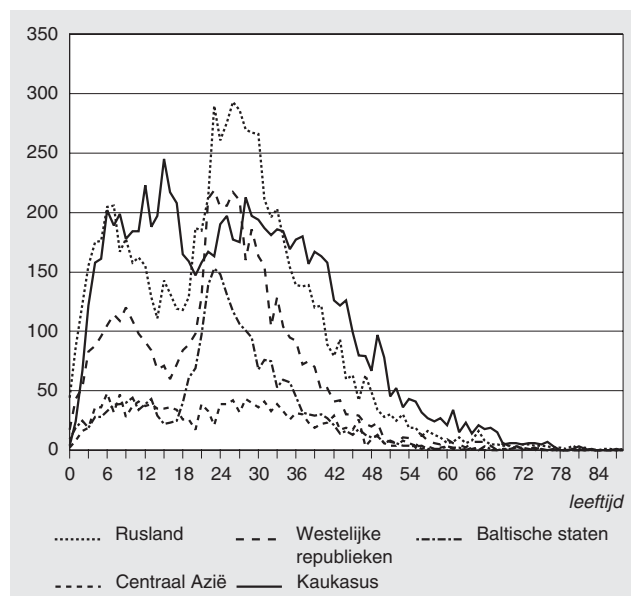

Bron: SSB

De westelijke republieken en Rusland laten een gemengd beeld zien wat betreft samenstelling en migratiemotieven. Het aandeel vrouwen in deze herkomstscategorieën is niet zo groot als bij de Baltische staten, maar bedraagt wel meer dan 60 procent. Vrouwen uit deze landen hadden gezinsvorming als voornaamste migratiemotief, terwijl bij mannen asiel en arbeid de belangrijkste migratiemotieven vormden.

Ook de leeftijdsopbouw bij aankomst in Nederland verschilt sterk per herkomstscategorie (grafiek 7). De immigranten uit de westelijke landen en Rusland laten een piek zien tussen de 20 en 30 jaar. Er zijn echter verschillen tussen mannen en vrouwen. Mannen vestigden zich voornamelijk op 25- tot 30-jarige leeftijd in Nederland. Bij vrouwen is de leeftijd meer gespreid, met een lichte concentratie rond het 25e levensjaar. Dit weerspiegelt de verschillen in migratiemotieven tussen mannen en vrouwen uit Rusland en de westelijke republieken.

7. Eerste generatie allochtonen uit de voormalige Sovjet-Unie naar herkomst en leeftijd bij aankomst in Nederland

De migranten uit de Kaukasische regio vertonen een ander beeld, waarbij vrijwel alle leeftijdscategorieën onder de 50 jaar vertegenwoordigd zijn. De leeftijdsopbouw van deze groep op het moment van vestiging in Nederland laat zien dat het voornamelijk om gezinnen met kinderen ging. Dit verklaart de evenwichtige verdeling tussen mannen (49 procent) en vrouwen (51 procent) van deze groep immigranten. De republieken in centraal Azië laten een beeld zien dat vergelijkbaar is met dat van mensen uit de Kaukasus regio wat betreft leeftijd en geslacht. Toch kenmerken deze republieken zich als rustige regio's, met relatief weinig emigratie. De aantallen uit deze republieken afkomstige mensen weerspiegelen dit beeld: deze vijf republieken bij elkaar vormen amper 4 procent van de totale onderzoekspopulatie.

6. Geografische spreiding in Nederland

Eerste generatie allochtonen afkomstig uit de voormalige Sovjet-Unie vertonen in 2005 geen uitgesproken geografische concentratie: ze zijn min of meer evenredig vertegenwoordigd in alle Nederlandse provincies. Er is sprake van een lichte concentratie in de regio's van de drie grote steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag. Er zijn echter verschillen in het vestigingsgedrag tussen de afzonderlijke herkomstscategorieën. Mensen afkomstig uit centraal Azië en de Kaukasus zijn minder vaak woonachtig in de Randstad maar over het hele land verspreid, in tegenstelling tot mensen uit de westelijke republieken en Baltische staten.

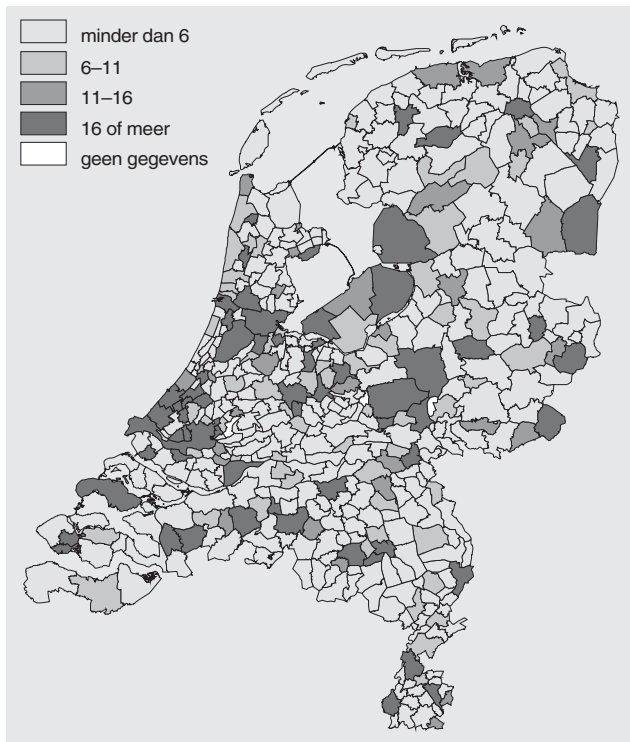
Allochtonen afkomstig uit Rusland laten hogere concentraties zien in de provincies Groningen en Noord-Brabant, voornamelijk rond Eindhoven, en in de Randstad. Een grotere geografische spreiding bestaat onder immigranten uit de Kaukasus, zoals vaak het geval is bij bevolkingsgroepen met veel vluchtelingen. Het Nederlandse spreidingsbeleid voor de huisvesting van asielzoekers speelt hierbij namelijk een rol. Deze grotere spreiding geldt ook voor Russische immigranten, maar dan in beperktere mate.

Bij de totale populatie is er weinig verschil in de vestigingskeuze tussen mannen en vrouwen. Bij onderscheid naar afzonderlijke landen worden de verschillen tussen mannen en vrouwen bij sommige categorieën vrij groot (kaarten 1 en 2). Dit is vooral het geval bij de Baltische staten, Rusland en de westelijke landen. Terwijl mannen uit deze landen overwegend in de Randstad en grotere gemeenten zijn gevestigd, wonen hun vrouwelijke landgenoten vaker op het platteland en vertonen meer spreiding over het land. Dit hangt samen met een verschil in migratiemotieven tussen mannen en vrouwen bij de westelijke republieken, Rusland en de Baltische staten. Gezinsvorming als migratiemotief speelde vooral bij vrouwen een rol.

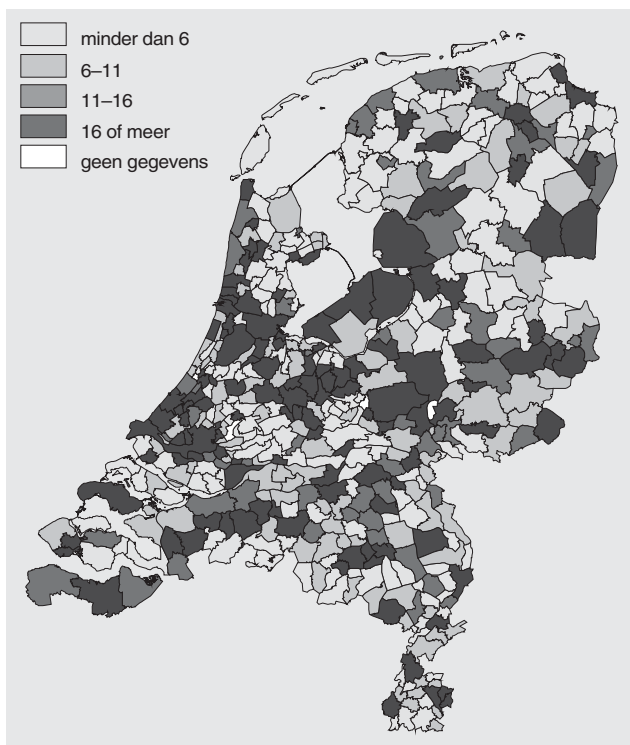
7. Demografische kenmerken

De meeste mensen uit de Sovjet-Unie behoren tot meerpersoonshuishoudens (grafiek 8). Dit is niet verwonderlijk, gezien de leeftijdsverdeling van de onderzoekspopulatie in het jaar 2005. Een grote groep twintigers die in de loop van

1. Aantal eerste generatie allochtone manen uit Rusland, westelijke republieken en Baltische staten per gemeente

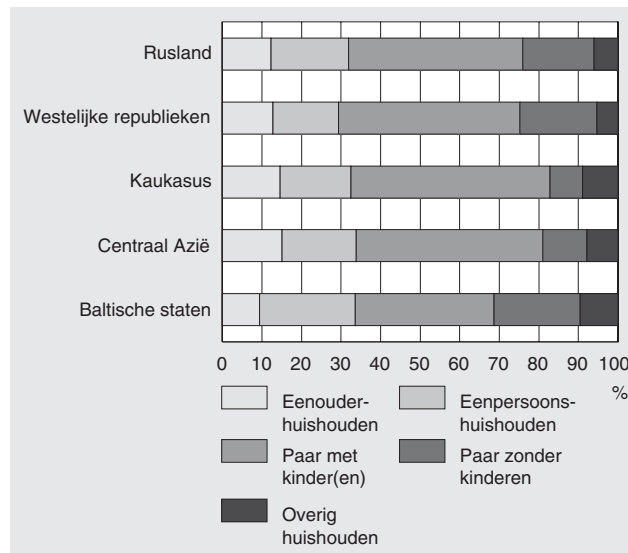

2. Aantal eerste generatie allochtone vrouwen uit Rusland, westelijke republieken en Baltische staten per gemeente

de jaren negentig naar Nederland is gekomen, is in het jaar 2005 gemiddeld 7 jaar ouder. De piek in de leeftijdsverdeling anno 2005 valt dan ook rond de 35 jaar. Dit geldt vooral voor mensen uit Rusland, de westelijke republieken en de Baltische staten. De republieken uit de Kaukasus laten twee pieken zien in de leeftijdsverdeling in het jaar 2005: een rond 15 jaar en een rond 45 jaar. Deze leeftijdsverdeling is

8. Eerste generatie allochtonen uit de voormalige Sovjet-Unie naar herkomst en type huishouden

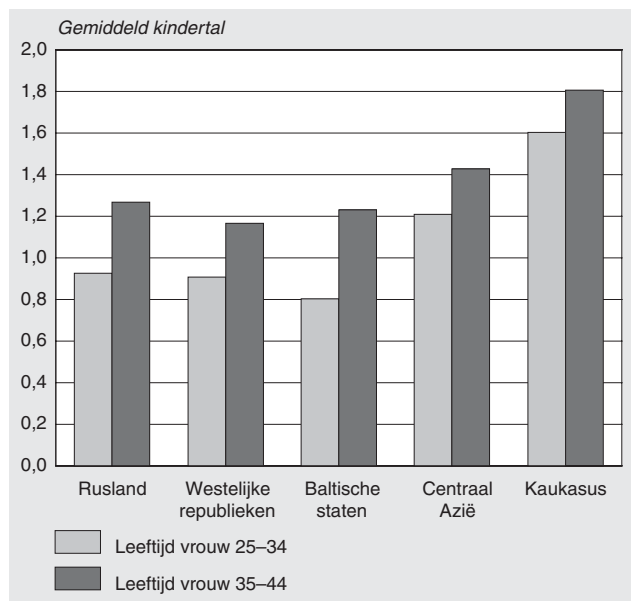
vooral toe te schrijven aan het feit dat onder mensen uit de Kaukasische regio het hoogste percentage gezinnen met kinderen te vinden is en het laagste percentage paren zonder kinderen. Opmerkelijk is een relatief hoog percentage eenoudergezinnen bij alle herkomstscategorieën. Dit schommelt rond de 10 procent en is met 13 procent het hoogst onder mensen afkomstig uit de Kaukasische republieken. Ter vergelijking: het gemiddeld aandeel eenoudergezinnen in het totaal aantal huishoudens in Nederland ligt op 6 procent. Ongeveer 20 procent van alle huishoudens waartoe eerste generatie allochtonen met als herkomst de voormalige Sovjet-Unie behoren, is een eenpersoonshuishouden.

Het gemiddeld aantal thuiswonende kinderen per vrouw in het huishouden waartoe zij behoort, varieert per herkomstscategorie (*grafiek 9*). Vrouwen uit de Kaukasus-republieken hebben vaker en meer thuiswonende kinderen dan vrouwen uit andere republieken. Dit hangt samen met de hogere leeftijd van vrouwen uit de Kaukasus, en uiteraard ook met het feit dat migratie uit deze regio voornamelijk uit gezinnen met kinderen heeft bestaan. Ook als alleen naar vrouwen met thuiswonende kinderen wordt gekeken, ligt het gemiddeld aantal kinderen onder vrouwen uit de Kaukasus nog steeds hoger, al is het verschil met de andere republieken dan kleiner. Dit verschil geldt voor zowel de leeftijdscategorie 25 tot 35 jaar als de leeftijdscategorie 35 tot 45 jaar.

Dit hogere aantal kinderen per huishouden van vrouwen uit de Kaukasus is mogelijk cultureel bepaald. Ook het feit dat vrouwen uit de westelijke republieken en Baltische staten vaak jonger zijn en pas een gezin stichten nadat ze in Nederland zijn gevestigd, kan een rol spelen.

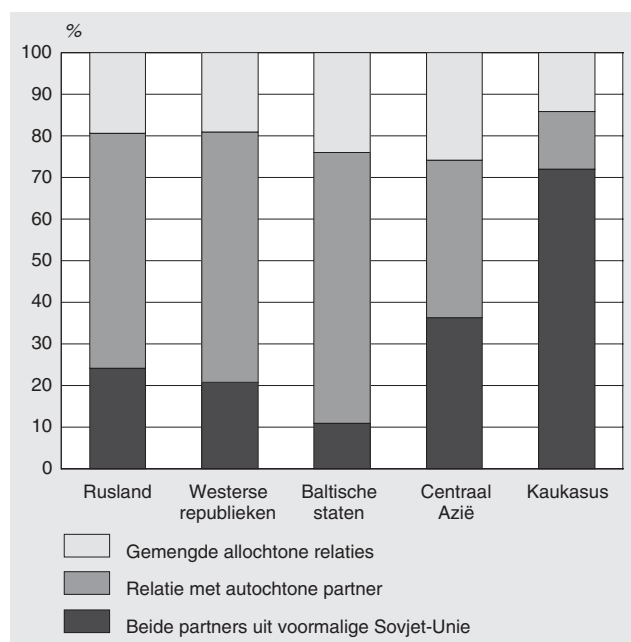
Gezinsvorming als migratiemotief komt duidelijk naar voren uit het type relatie bij vrouwen die partner zijn in een gehuwd of ongehuwd paar (*grafiek 10*). Een groot aandeel vrouwen uit de westelijke republieken, de Baltische staten en Rusland heeft een relatie met een autochtone man. Het aandeel van deze relaties ligt bij deze herkomstscategorieën rond 60 procent. Bij de Baltische staten is het aandeel met 65 procent het grootst. Deze herkomstscategorie heeft dan ook het

9. Eerste generatie vrouwen¹⁾ uit de voormalige Sovjet-Unie die partner zijn in het huishouden naar herkomst en gemiddeld aantal kinderen in het huishouden

¹⁾ Incl. vrouwen zonder thuiswonende kinderen

10. Eerste generatie vrouwen uit de voormalige Sovjet-Unie die partner zijn in het huishouden naar herkomst en type relatie

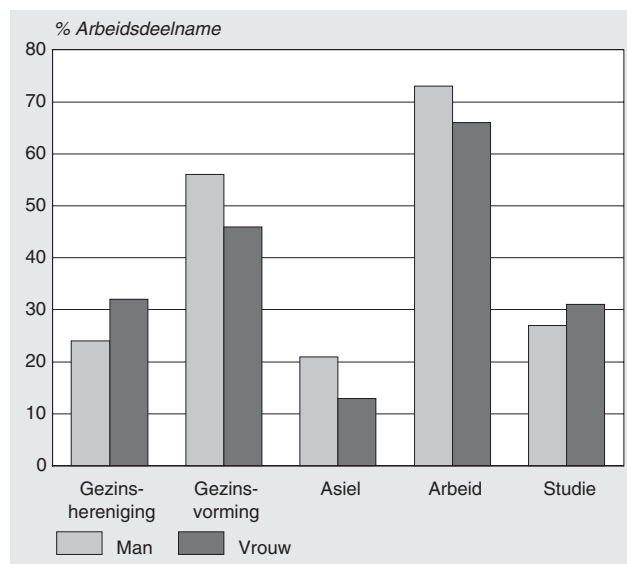
hoogste aandeel vrouwen onder de migranten. De migranten uit de Kaukasus vestigen zich vaker op een wat latere leeftijd in Nederland en maakten bij immigratie vaker deel uit van gezinnen dan de andere herkomstsgroepen. Vrouwen uit de Kaukasus hebben dan ook het vaakst een partner met eveneens de voormalige Sovjet-Unie als herkomstland.

8. Sociaaleconomische positie

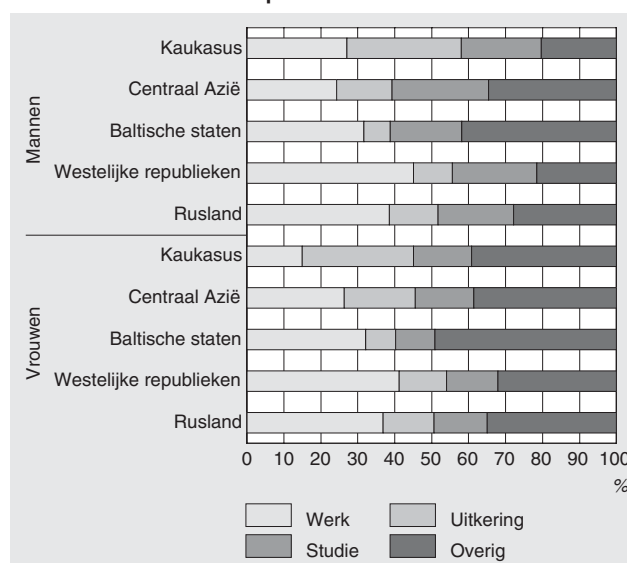
De arbeidsstatus van migranten geeft een indicatie van de

mate waarin immigranten uit de voormalige Sovjet-Unie geïntegreerd zijn in de Nederlandse samenleving. De arbeidsdeelname kan samenhangen met de migratiemotieven (Vluchtelingenwerk Nederland, 2006; Sprangers et al., 2005). Dit is ook het geval bij de allochtonen uit de voormalige Sovjet-Unie (grafiek 11). Vooral vluchtelingen komen in het algemeen moeilijk aan het werk. Dit hangt waarschijnlijk samen met een langdurige asielpprocedure, waarbij mensen niet of zeer beperkt deel mogen nemen aan de arbeidsmarkt. Bij de moeizame toetreding van asielzoekers tot de arbeidsmarkt speelt hun vaak lange arbeidsonderbreking waarschijnlijk ook een rol. Hierdoor verliezen mensen hun arbeidsroutine en lopen ze een achterstand op in hun competenties, kennis en ervaring. In combinatie met een beperkt sociaal netwerk, een gebrekkige kennis van de Nederlandse taal en de onbekendheid met de Nederlandse arbeidsmarkt kan dit resulteren in een vrij lage arbeidsparticipatie en een hogere uitkeringsafhankelijkheid (grafiek 11 en 12). De hogere uitke-

11. Eerste generatie allochtonen van 15-64 jaar uit de voormalige Sovjet-Unie naar arbeidsdeelname en migratiemotief

12. Eerste generatie allochtonen van 15-64 jaar uit de voormalige Sovjet-Unie naar herkomst en sociaaleconomische positie

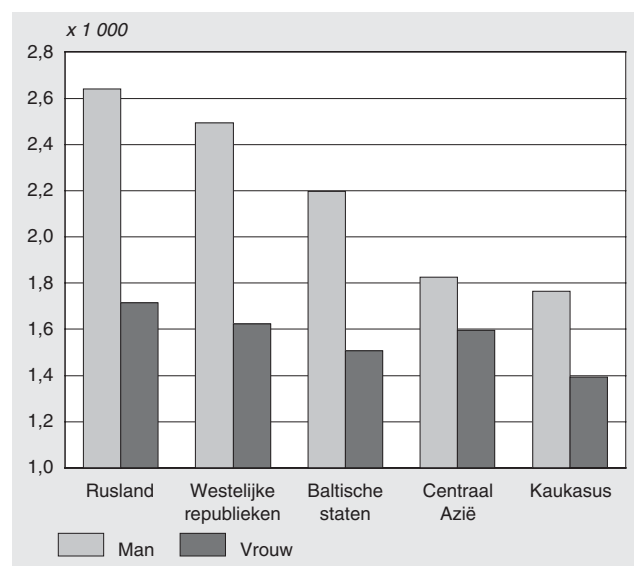
ringsafhankelijkheid en lagere arbeidsdeelname spelen vooral een rol bij personen afkomstig uit de Kaukasische regio, een groep die voornamelijk bestaat uit asielzoekers.

Arbeidsmigranten vormen uiteraard een groep die snel de arbeidsmarkt opgaat. Ook mensen met gezinsvorming als migratiemotief hebben, vergeleken met vluchtelingen, een voorsprong op de arbeidsmarkt, omdat deze groep bij binnenkomst in Nederland wordt opgevangen door hun vaak autochtone echtgenoot of echtgenote. Hierdoor kunnen ze zich sneller aanpassen aan de nieuwe situatie. De arbeidsdeelname bij deze groep migranten is relatief hoog. De groep bestaat voornamelijk uit vrouwen afkomstig uit Baltische staten, de westelijke republieken en Rusland. Het aandeel vrouwen onder werkenden ligt bij deze herkomstcategorieën dan ook boven de 65 procent.

De lagere arbeidsdeelname onder mensen met gezinshereniging als migratiemotief heeft te maken met de relatief lage leeftijd van deze groep. Het zijn meestal kinderen die naar Nederland overkomen. De gemiddelde leeftijd in deze categorie ligt bij aankomst in Nederland rond de 18 jaar. Het overgrote deel van deze groep heeft dan ook inkomsten die verband houden met 'studie' als belangrijkste bron van inkomsten en is afkomstig uit Rusland (36 procent) en de westelijke republieken (27 procent).

Ook zijn er duidelijke verschillen tussen de herkomstcategorieën in het maandloon van werknemers (*grafiek 13*). Werknemers afkomstig uit Rusland verdienen gemiddeld meer dan werknemers uit de Baltische staten of de Kaukasus. Allochtonen uit de Kaukasische regio werken dus niet alleen minder vaak, maar verdienen ook minder dan mensen afkomstig uit andere landen van de voormalige Sovjet-Unie. Een mogelijke verklaring is het verschil in opleidingsniveau tussen de herkomstcategorieën. Mogelijk speelt ook het feit dat vluchtelingen eerder een lager betaalde baan accepteren, omdat ze minder aantrekkelijk zijn op de arbeidsmarkt of moeilijker aan de slag komen, een rol.

13. Eerste generatie allochtone werknemers van 15–64 jaar uit de voormalige Sovjet-Unie naar herkomst en mediaan fiscaal maandloon

Ook bij werknemers uit de Baltische staten is sprake van een relatief laag gemiddeld maandinkomen. Dit kan samenhangen met het feit dat deze groep voor driekwart uit vrouwen bestaat. In het algemeen hebben vrouwen vaker een lager maandinkomen uit werk dan hun mannelijke collega's, mede omdat vrouwen vaker parttime werken.

9. Samenvatting en conclusie

Allochtonen afkomstig uit de voormalige Sovjet-Unie vormen geen homogene groep. Zowel wat betreft demografische kenmerken als sociaaleconomische positie bestaan er verschillen tussen de herkomstgroepen. De meeste van deze verschillen hangen samen met de migratiemotieven, die van land tot land verschillen.

De stroom migranten uit de voormalige Sovjet-Unie naar Nederland is pas na 1995 op gang gekomen. De grootste toestroom van het aantal immigranten vond rond de eeuwwisseling plaats en bestond voornamelijk uit vluchtelingen uit de Kaukasus en de Russische provincie Tsjetsjenië. Na 2002 is de stroom asielzoekers afgezwakt en gingen andere migratiemotieven een grotere rol spelen. Vooral het belang van gezinsvorming als voornaamste migratiemotief is in die periode toegenomen. Deze veranderingen in migratiemotieven hebben de samenstelling van de immigratie uit de voormalige Sovjet-Unie veranderd. Het aandeel vrouwen nam toe als het gevolg van een groter aandeel gezinsvormingen, evenals het aandeel immigranten uit de westelijke republieken en de Baltische staten. Het valt te verwachten dat met de toetreding van de Baltische staten tot de Europese Unie arbeid als motief een grotere rol gaat spelen.

Personen uit de Baltische staten hadden tot 2005 gezinsvorming als voornaamste migratiemotief. Deze uit Letland, Litouwen en Estland afkomstige immigranten zijn overwegend vrouwen die met een autochtone man zijn getrouwd. Ze vormen een relatief jonge generatie vrouwen, die vaak nog geen kinderen hebben. Deze vrouwen hebben, vergeleken met andere herkomstcategorieën, relatief vaak een baan. Voor de westelijke republieken geldt gezinsvorming in iets mindere mate ook als het belangrijkste migratiemotief. Ook bij deze categorie is het aandeel vrouwen groot en komen relaties met een autochtone man het meest voor. Immigrantengroepen uit deze herkomstcategorie laten het hoogste percentage werkenden zien.

Mensen afkomstig uit de Kaukasische regio zijn overwegend als vluchteling in gezinsverband naar Nederland gekomen. Deze groep is, vergeleken met andere landen, op een hogere leeftijd geïmmigreerd. De vrouwen uit deze regio hebben dan ook gemiddeld vaker en meer kinderen dan jongere immigranten uit de westelijke republieken of Baltische staten. Allochtonen uit de Kaukasus hebben vaak een uitkering als voornaamste bron van inkomsten en het laagste aandeel werkenden. Daarnaast heeft deze groep relatief lage inkomsten uit arbeid, vergeleken met migranten uit andere herkomstlanden van de voormalige Sovjet-Unie. Deze zwakkere sociaaleconomische positie van mensen afkomstig uit de Kaukasische regio kan niet los worden gezien van de zwakke sociaaleconomische positie van vluchtelingen in Nederland in het algemeen.

Immigranten uit Rusland vertonen de meeste diversiteit. Als migratiemotief zijn zowel het zoeken van asiel als gezinsvorming en gezinshereniging in deze groep sterk vertegenwoordigd. Ook hier hebben vrouwelijke immigranten de overhand. Bij de demografische en sociaaleconomische kenmerken vertoont Rusland een vrij gemengd beeld. Opvallend is een gemiddeld hoog maandloon bij Russen, wat een indicatie zou kunnen zijn van een hoog opleidingsniveau van werknemers in deze herkomstcategorie.

Technische toelichting

Sociaal Statistisch Bestand (SSB)

Het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) bestaat uit een stelsel van integrale registers en enquêtes op microniveau (personen, adressen enzovoort), die onderling en longitudinaal consistent zijn gemaakt. De informatie in het SSB is op microniveau koppelbaar. Het SSB bevat onder andere informatie op het gebied van demografie, arbeidsmarkt en inkomsten, onderwijs, criminaliteit en gezondheid. Doordat de gegevens voor de totale bevolking in Nederland integraal beschikbaar zijn, kan zeer gedetailleerde informatie worden samengesteld. Het SSB bevat gegevens vanaf verslagjaar 1999. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van gegevens per ultimo september 2005.

Migratiemotief

Bij het koppelen van migratiemotieven aan de onderzoekspopulatie is gebruik gemaakt van niet geïmputeerde migratiemotieven. Het koppelingsresultaat was 71 procent. De meeste onbekende en niet-gekoppelde records betreffen personen die in de periode 2004-2005 naar Nederland zijn gekomen. Omdat bij de toedeling naar herkomstland gebruik is gemaakt van informatie over geboorteplaats van de bevolking in Nederland op 1 januari 2004, is voor deze groep de herkomst niet bekend.

Staat 2 Resultaten koppeling migratiemotieven

Herkomstgebied	Motief bekend
	%
Onbekend	52,3
Rusland	74,6
Westelijke republieken	76,7
Baltische staten	53,2
Kaukasus	88,4
Centraal Azië	82,5

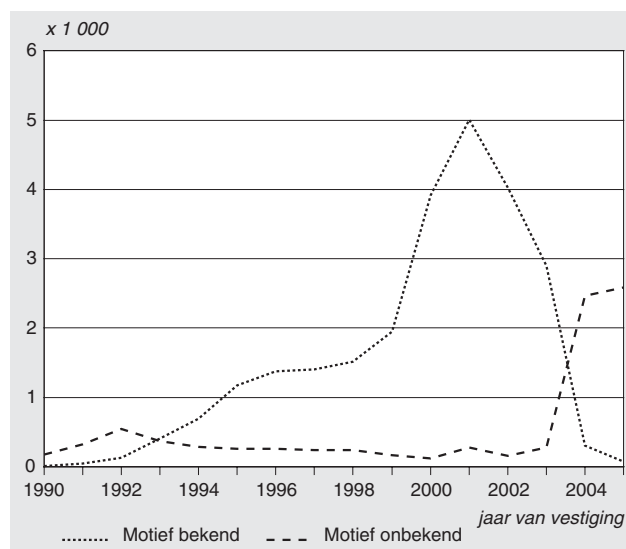
Bron: SSB

Type huishouden

Het type huishouden betreft de situatie per ultimo september 2005. De volgende categorieën komen voor:

- Eenpersoonshuishouden;
- Paren met kinderen; deze categorie bestaat uit gehuwde en ongehuwde paren met kinderen;
- Paren zonder kinderen; deze categorie bestaat uit gehuwde en ongehuwde paren zonder kinderen;
- Eenoudergezin;
- Overig; deze categorie bestaat uit overig huishouden en institutioneel huishouden.

14. Eerste generatie allochtonen uit de voormalige Sovjet-Unie naar geslacht en jaar van vestiging

Soort huwelijk

Het soort huwelijk betreft de situatie per ultimo september 2005. Deze wordt bepaald door op het peilmoment de herkomstlanden van beide partners te vergelijken. De voormalige Sovjet-Unie is hierbij als één herkomstland behandeld en niet verder uitgesplitst naar de nieuwe landen.

Sociaaleconomische positie

De sociaaleconomische positie van een persoon heeft betrekking op de situatie per ultimo september 2005. Deze wordt bepaald door de belangrijkste bron van inkomsten op dit peilmoment.

- Werk: als iemand wordt toegedeeld aan deze categorie is de belangrijkste inkomstenbron afkomstig uit arbeid als werknemer of arbeid als zelfstandige;
- Uitkering: de belangrijkste inkomstenbron bestaat uit een sociale uitkering (exclusief pensioen). Hiertoe behoren bijstandsuitkering, uitkering in verband met werkloosheid of arbeidsongeschiktheid en andere mogelijke uitkeringsregelingen;
- Studie: betreft personen van 15 tot en met 17 jaar en studenten, mits zij niet meer dan 70 procent van het minimumloon uit één van eerdergenoemde inkomstenbronnen ontvangen;
- Overig: deze personen hebben inkomsten uit overige bronnen inclusief pensioen, of hadden geen inkomsten.

Literatuur

Alders M. en H. Nicolaas, Immigratie uit voormalige Sovjetrepublieken sterk toegenomen. CBS webmagazine 12 augustus 2002.

Mulalic, L., C. Harmsen en K. Oudhof, 2007, Schatting van het aantal voormalig Joegoslaven naar huidig herkomstgebied. Bevolkingstrends 55(3), blz. 38-47.

Population Reference Bureau, 2005, World Population Data Sheet of the Population Reference Bureau (http://www.prb.org/pdf05/05WorldDataSheet_Eng.pdf)

Sprangers, A., H. Nicolaas, A.Zorlu en J. Hartog, 2005, Vluchtelingen en gezinsmigranten vinden moeilijk werk. Sociaaleconomische trends, 4e kwartaal, blz. 29-37.

Tishkov, V., Z. Zayinchkovskaya en G.Vitkovskaya, 2005, Migration in the countries of the former Soviet Union. Policy

Analysis and Research Program of the Global Commission on International Immigration, New York

United Nations Secretariat, Population Division, Department of Economic and Social Affairs, 2002, International migration from countries with economies in transition: 1980-1999. UN, New York.

Vluchtelingenwerk Nederland, 2006, Vluchtelingenwerk Integratie Barometer. Vluchtelingenwerk, Amsterdam.